

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3210>

Number: 44 , p. 183-192, Spring II 2016

Yayın Süreci

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

10.12.2015

31.03.2016

ISPARTA VE ÇEVRESİNDE CİNSİYET BELİRLEMEDE KULLANILAN GELENEKSEL İNANMA VE UYGULAMALARA SEMBOLİK BİR YAKLAŞIM¹

*A SYMBOLIC APPROACH TO TRADITIONAL BELIEVE AND PRACTICES
ABOUT GENDER DETERMINATION IN ISPARTA REGION*

Yrd. Doç. Dr. Hilal YAKUT İPEKOĞLU

Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Nalan Damla YILMAZ USTA

Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü

Öz

Doğacak çocukların cinsiyetinin hem gebelik öncesinde hem de gebelik süresince belirlenmesi geçmişten günümüze pek çok toplum için önemli bir olgu olmuştur. Bu alanda insanlık tarihi boyunca yapılmış ve yapılmakta olan çeşitli geleneksel inanma ve uygulamalar bulunmaktadır. Çalışma, bu geleneksel inanma ve uygulamaların Isparta ve çevresindeki yansımalarını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Açık uçlu sorulardan oluşan bir mülakat yardımı ile Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğinde tedavi altında olan 23 kadın bireyle geleneksel cinsiyet tayin ve tahmin yöntemleri üzerine ayrıntılı görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen bilgiler sınıflandırılarak, Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki geleneksel uygulamalarla karşılaştırılmıştır. Bazı uygulamaların oldukça yaygın olduğu, bazılarının ise bölgeye özgü olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen geleneksel inanma ve uygulamaların bir bölümünün tecrübeye dayalı, uzun yıllar uygulana gelen, zaman zaman isabetli olan, bölgeden bölgeye, bazı durumlarda ise kişiden kişiye değişiklik gösteren uygulamalar olduğu görülmüştür. Ancak diğer bölümünün ritüelistik özellikleri güçlü, belirli rutinlerin tekrarlanmasına dayalı, semgesel anlamlar taşıyan inanma ve uygulamalar olduğu gözlenmiştir. Bu semgesel nitelikli inanma ve uygulamaların Anadolu'nun diğer bölgelerindeki inanma ve uygulamalarla olan benzerlik ve farklılıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel İnanma ve Uygulamalar, Cinsiyet Tayini, Cinsiyet Tahmini

Abstract

The purpose of the study is identified traditional beliefs and practices that determine the gender of the baby before pregnancy and estimate during pregnancy in Isparta area and assessed similarities and differences the beliefs and practices in other regions. To this end, is a prepared interview form consist of open-ended questions. It is interviewed 23 females who have treated in Sul-eyman Demirel University, Faculty of Medicine, Department of Obstetrics and Gynecology about

¹ Bu makalenin verileri 2015 International Congress of Anthropological Sciences (ICAS)'de bildiri olarak sunulmuştur.

traditional methods of gender determination before pregnancy and gender estimation during pregnancy. The information obtained in these negotiations is categorized and compared with traditional medicine practice in various regions of Anatolia. It is determined that some of traditional practices used in Isparta area are similar to the other regions and common beliefs and practices, but some practices are unique to this area.

Keywords: Traditional Belief and Practice, Gender Determination, Gender Estimation

Giriş

Dünyaya gelecek çocukların cinsiyeti, soyun devamını şekillendirmeleri ve sürekliliğini sağlamaları bakımından geçmişten günümüze pek çok toplum için önemli olagelmıştır. Toplumların aile ve akrabalık biçimlerine, yaşam ve geçim biçimlerine, dini inanışlarına, mitolojilerine, dünyayı ve evreni algılayış biçimlerine göre kız ya da erkek çocuk sahibi olmak zaman zaman bir statü ve güç sembolü olarak değerlendirilmiştir. Kutsanan, ailesine ve diğerlerine karşı güç ve statü kazandıracak cinsiyette çocukların dünyaya gelmesi, çoğu zaman doğanın kendi işleyişine bırakılmamıştır. Kadının istenen cinsiyette çocuklar doğurması için toplumlar, kendi kültürleri çerçevesinde bir takım geleneksel uygulamalardan, doğaüstü güçlerden, büyüden, kozmik sembollerden, ritüellerden medet ummuşlardır. Buna benzer yöntemlerle, varlığı tespit edilen bebeğin dünyaya gelmeden cinsiyetinin belirlenmesi de bir diğer önemli olgu olmuştur. Bu şekilde insanın belirsizliğe karşı koyabilme, olayları önceden öğrenebilme dürtüsü bir nebze de olsa tatmin olmuştur.

Geçmişten günümüze insanın yaşam döngüsü karşısındaki kaygılarını giderme çabası, gebelik öncesinde cinsiyet tayini ve gebelik süresince cinsiyet tahmini konularına da etki etmiştir. Sonuçta, Kottak'a göre (2002) doğaüstü inanç ve uygulamalar kaygıyı gidermeye yardımcı olur. Bu anlamda bu alanda geliştirilmiş zamanla kültürel olgular haline gelen, bölgelere, toplumlara göre değişiklik gösteren inanç ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu uygulamaların bir kısmı, toplumların bilgi düzeyleri ve dini inanç değişimleri sonucunda dönüşüme uğramış, bir kısmı tamamen yok olmuş, diğer bir kısmı da herhangi bir değişime uğramadan varlığını sürdürmüştür, sürdürmektedir. Bu inanç ve uygulamalardan bazılarının sembolik özellikler gösterdiği görülmektedir. Bütünü ele alındığında, ilk bakışta anlamsız gelen sembolik olguların bir arada bir ritüel oluşturduğu ve bu sembollerin ayrı ayrı anlamları ve bir araya getiriliş amaçları olduğunu görmek mümkün-

dür. Douglas (2007) toplumların, bireylerin belirli sembolleri hayatlarının bir parçası yapmaları sonucunda, bu sembollerden belirli somut faydalar elde edeceklerini düşünmelerinin oldukça insani ve doğal bir şey olduğunu savunur. O'na göre (2007) uygulanan ritüellerde büyü amacı güdülmez. Ritüel toplum açısından çok büyük bir öneme sahiptir ve sembolik eylemler olmaksızın toplumsal ilişkilerden söz edilemez. Ritüel, isteğin dışavurumudur, ifade ediliş biçimidir, isteğin somutlaştırılmasıdır.

Görüldüğü gibi, insanoğlu semboller ve sembollerden oluşan ritüeller yoluyla isteğini, dileğini ifade etmekte, bir başka ifade ile düşüncesinin vücut bulabilmesi için bu inanç ve uygulamalara yönelmektedir. Bir yandan da belirsizliğe karşı koyabilme, olayları önceden öğrenebilme duygusu tatmin olmaktadır.

Temelde oldukça masum görünen cinsiyet tayin ve tahmine yönelik inanç ve uygulamaların, insanlık tarihi boyunca kötü kullanımlarının da olduğunu unutmamak gerekir. Toplumun tercih etmediği cinsiyetteki bebeklerin, doğmadan yok edilmeleri söz konusu olmuştur. Bugün pek çok toplumca etik bulunmayan, hem inanç hem kanunlar bağlamında yasaklanan bu uygulamaların giderek azaldığını görmekteyiz. Besin teknolojilerinin doğaldan yapaya dönüşü, çevresel kirlenme, ekonomik sebepler, çocuğun bakımı gibi pek çok çeşitli sebeple doğum oranlarının azaldığı görülmektedir. Bu durum, bireylerin doğacak çocukların cinsiyetinden çok sağlıklı bir biçimde doğup, büyütülmesi üzerine yoğunlaşmalarını beraberinde getirmektedir.

Bu çalışmada Isparta ve çevresinde cinsiyet tayin ve tahmininde kullanılan, geçmişten günümüze uygulanmış, bu gün hala belleklerde kalan, bilinen, duyulan, bizzat uygulanan inanç ve uygulamalar belirlenmiştir. Bu inanç ve uygulamalar sınıflandırılmış, sembolik özellikler taşıyan, ritüel niteliği olan inanç ve uygulamalar ve bu sembollerin anlamları ve kullanım amaçları değerlendirilmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada Isparta ve çevresinde, ge-

belik öncesinde ve gebelik süresince doğacak bebeğin cinsiyetini tayin ve tahmine yönelik geleneksel inanma ve uygulamalar belirlenmek istenmektedir. Bu haliyle çalışma evrenini Isparta il ve ilçeleri ile Isparta'ya yakın diğer il ve ilçeler oluşturmaktadır. Konunun öncelikle kadınları ilgilendiren gebelik üzerine oluşu ve bu geleneksel inanma ve uygulamaların genellikle uygulayıcılarının ve sonraki nesillere aktarıcılarının kadınlar olması nedeniyle hedef katılımcılar, çalışma evrenini oluşturan bölgelerde yaşayan kadınlardır. Çalışma evrenini temsil edebilecek ve hedef kitleye ulaşılacak en uygun yer olarak çalışma örnekleme için Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği seçilmiştir. Katılımcılar bu kliniğe tedavi amacıyla gelen kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca bu klinik, Isparta ve çevre ilçeleri yanı sıra Afyon, Burdur ve Antalya ilçelerinden hastaların tedavileri için tercih ettikleri bir yer olması dolayısı ile evren için uygun bir örneklemdir. Buna ek olarak, kadınların birbirine benzer şikâyetlerle bir arada bulunması, çoğunun en az bir hamilelik geçirmiş olması hem geleneksel inanma ve uygulamalara maruz kalmış, bu konuda bilgi sahibi bireyler olmaları açısından hem de görüşmelerin, kadınlar arasındaki karşılıklı sohbetin doğal akışı içerisinde gerçekleşmiş olması açısından faydalı olmuştur.

Katılımcılara, araştırma konusu ve amacı açıkça belirtilmiştir. Bazı katılımcılar isimlerini vermekten çekinmemiştir, çekinmeleri durumunda sadece isim ve soy isimlerinin baş harfleri not edilmiştir. Belirlenen açık uçlu sorularla görüşme başlatılmış, hem kendi yaşadıkları deneyimler hem de başkalarından duydukları deneyimler araştırmacılar tarafından kaydedilmiştir.

Araştırma verileri 2014 yılı Haziran ve Temmuz ayları arasında toplanmıştır. Çalışmaya, Isparta ili merkez ve ilçelerinde (Yalvaç, Eğirdir, Uluborlu, Aksu, Keçiborlu, Atabey ve Şarkikaraağaç), Burdur merkez ve Ağlasun ilçesinde, Afyon'un Dinar ilçesinde ve Antalya'nın Serik ilçesinde yaşayan ya da sayılan il ve ilçelerde doğup Isparta'nın çeşitli bölgelerinde yaşamını sürdüren toplam 23 kişi katılmıştır. Verilerin analizi sonucunda kaynak kişilerin %22'sinin 15-19 yaş, %65'inin 30-49 yaş ve %13'ünün 50 yaş ve üzeri olduğu görülmüştür. Ayrıca %4'ünün okuryazar olmadığı, %43'ünün

ilkokul, %9'unun ortaokul, %13'ünün lise, %4'ünün yüksekokul ve %17'sinin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Yine kaynak kişilerin %39'unun il merkezinde, %61'inin ise ilçe merkez ve köylerinde ikamet ettiği görülmüştür.

Bulgular

Bu çalışmaya konu olan gebelik öncesinde ve gebelik sırasında bebeğin cinsiyetinin tayin ve tahminine ilişkin geleneksel inanma ve uygulamalar, kaynak kişilerden elde edilen veriler doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Buna göre, cinsiyet tayini için kullanılan geleneksel inanma ve uygulamalar, dinsel-büyüsel odaklı uygulamalar ve geleneksel uygulamalar olarak iki alt başlık altında değerlendirilmiştir. Cinsiyet tahmini için kullanılan geleneksel inanma ve uygulamalar ise bedensel değişikliklere bağlı olarak vücudun fiziksel değişimine ve vücut içi belirtilere göre, geleneksel uygulamalara göre ve herhangi bir sınıf içinde değerlendirilemeyen uygulamalar olmak üzere üç alt başlık altında toplanmıştır.

1. Gebelik Öncesi Bebeğin Cinsiyetini Tayin Etmek İçin Kullanılan Geleneksel Uygulamalar ve İnanmalar

a. Dinsel-Büyüsel Odaklı Uygulamalar (n=4, %17): Bebeğin cinsiyetini gebelik öncesinde tayin etmeye yönelik olarak Isparta'nın Eğirdir ve Yalvaç ilçelerinde kullanılmakta olan dinsel-büyüsel odaklı bir uygulama tespit edilmiştir. Bu geleneksel uygulamaya göre kadın gebe kalmadan önce köyünün yakınlarındaki bir armut ağacına gider, bu ağacı taşıyarak etrafında dualar okuyarak dönmeye başlar. Bu esnada kadın "armudu taşıdım kız/oglanı boşladım, oğlana/kıza başladım" cümlesini tekrarlar (Kk5, Kk20, Kk23). Uygulama görüldüğü gibi meyve veren dolayısı ile bereketi simgeleyen bir ağaç etrafında gerçekleşmektedir ve doğacak çocuğun cinsiyeti bu ritüeller ile birlikte doğaüstü bir güçten istenmektedir.

Bu başlık altında değerlendirebileceğimiz bir diğer uygulama doğmuş olan kız çocuğuna Merve isminin verilmesi ile daha sonra doğması planlanan çocuğun cinsiyetinin erkek olmasının garanti altına alınmasıdır. Afyon yöresinde belirlenen bu uygulamaya göre Merve adının arkası erkektir ve bu erkek çocuğa Sefa ismi konulmalıdır. Aksi takdirde bebek yaşayabilir (Kk17). Bu inanma Mekke ve Medine

arasında yer alan Sefa ve Merve tepelerinden gelmektedir. Hac ve umre kapsamında yerine getirilen bir ibadette Sefa ve Merve tepeleri arasında gerçekleşmektedir (www.diyanetislamansiklopedisi.com, 2014). Sefa ve Merve tepelerinin birbirine yakın ve sıralı olması, Merve isimli kız çocuğunun ardından Sefa isimli erkek çocuk geleceğine olan inancı ve/veya Merve isimli kız çocuk ardından gelen erkek çocuğun Sefa ismi verilmezse yaşamayacağı inancını pekiştirmiş gibi gözükmektedir.

b. Geleneksel Uygulamalar (n=9, %39):

Bu çalışma sırasında tespit edilen gebelik öncesi cinsiyet tayini için gerçekleştirilen geleneksel uygulamalardan ilkinde göre gebe kalmak için gerçekleştirilen cinsel birleşmenin ardından kadın sağ tarafına yatarsa kızı, sol tarafına yatarsa erkek çocuğu olur (Kk3). Isparta'da tespit edilen bir diğer uygulamaya göre ise adet bitiminin hemen sonrasında, bir başka ifade ile menstrasyon dönemi sonrasında gerçekleşen cinsel birleşme sonrasında erkek çocuk sahibi olunacağıdır (Kk15).

Bu sınıflandırmada yer alan bir diğer uygulamaya göre, düğün sırasında gelinin kucağına verilen bebeğin cinsiyeti, kadının ilk bebeğinin cinsiyetini belirlemektedir (Kk4, Kk13, Kk 14, Kk15, Kk22). Oldukça yaygın olarak görülen bu uygulama Burdur, Isparta, merkez ve ilçelerinden tespit edilmiştir.

Son olarak Çin takvimi denilen bir uygulamanın diğer geleneksel uygulamalar arasında yer almaya başladığı görülmüştür. Bu uygulamaya göre annenin yaşı ve hangi ayda hamile kaldığına/kalacağına bağlı olarak, yıllık tablolar veya web uygulamaları ile doğacak bebeğin cinsiyeti tayin/tahmin edilebilmektedir. Bu uygulamanın giderek yayıldığı, kadınların bunu sıklıkla uyguladıkları görülmekte, hatta giderek artan sayılarda gebelik sonrası ilk muayenede bu takvim aracılığı ile cinsiyeti tahmin edebilmek için sağlık personelinin bebeğin tam olarak hangi ayda anne karnında gelişmeye başladığı bilgisi de istenmektedir (Kk7).

2. Gebelik Sırasında Bebeğin Cinsiyetini Tahmin Etmek İçin Kullanılan Geleneksel Uygulamalar ve İnanmalar

A. Bedensel Değişikliklere Göre Cinsiyet Tahmini: Gebeliğin başlaması ile birlikte bebeğin cinsiyetini tahmin etmeye yönelik pek çok uygulama genel olarak gebe kadında gözle-

nen bedensel değişikliklerine göre yapılmaktadır. Bu değişiklikleri vücudun fiziksel yapısındaki değişiklikler ve vücut içi belirtiler olarak iki alt başlıkta incelemek mümkündür.

a. Vücudun Fiziksel Değişimine Göre (n=13, % 56): Vücudun fiziksel değişimine göre yapılan cinsiyet tahminlerinden biri hem Afyon hem de Isparta'dan tespit edilmiştir. Buna göre gebe kadının göğüs ucu mor/koyu kahverengi/siyah bir renk alırsa bebek erkektir, aksine daha açık bir renk alırsa bebek kızdır (Kk1, Kk10). Yine gebe kadının göbük deliğinden kasiğına doğru koyu bir çizgi belirginleşirse bu bebeğin erkek olacağına işaretir (Kk1).

Hem Burdur hem de Isparta'da ikamet eden kaynak kişilere göre gebe kadının son aylarda saçının dökülmesi (Kk2) ve bacak kıllarının kendiliğinden dökülmesi halinde bebeğin erkek olacağı düşünülür (Kk19). Bununla birlikte kadının kız çocuğuna hamile olması durumunda kadının güzelliğinin kızına geçeceği dolayısı ile cildinin çirkinleşeceği, çilleneceği, lekeleneyeceği (Kk5, Kk10, Kk11, Kk17) yaygın bir inanıştır. Aksine erkek bebek hamileliklerinde anne adayının güzelleştiği düşünülmektedir.

Bölgedeki belki de en yaygın geleneksel uygulama gebe kadının karnı ve kalça biçiminden cinsiyet tahmini yapılmasıdır. Her ne kadar kişiler arasında hangi durumda kız/erkek bebek olacağına dair inanış farklılık gösterse de hemen hemen her kaynak kişinin bildiği, duyduğu, tecrübe ettiği bir uygulama olarak görülmektedir. Buna göre gebe kadının karnının sivri olması erkek çocuğuna, yassı olması ise kız çocuğuna işaret etmektedir (Kk3, Kk14, Kk16, Kk17, Kk18, Kk19). Aksine Kk6, Kk12, Kk15'e göre ise karnın uç kısmının sivri olması kız, yuvarlak olması erkek çocuğa işaret etmektedir. Kk12, Kk18, Kk19, Kk17'ye göre de kadının hamilelik esnasında kalçasının geniş olması kız çocuğuna, dar olması ise erkek çocuğuna karşılık gelmektedir.

b. Vücut İçindeki Belirtilere Göre (n=5, %22): Bedensel değişiklikler göz önünde bulundurularak yapılan bir diğer cinsiyet tahmini biçimi ise vücut içindeki bir takım hislere ve aşerme durumuna göre yapılan tahmindir. Buna göre gebe kadının karnındaki bebeğin erken kıpırdaması Burdur'da ikamet eden Kk2'ye göre bebeğin kız olacağına işaret eder. Dinar'dan Kk9'a göre karnın sağından gurultu gelmesi erkek bebeğe işaret eder. Bu alanda sınıflandırabileceğimiz oldukça yaygın bir diğer

uygulama gebe kadının aşerdiği besinler üzerinden yapılan tahmindir. Buna göre kız çocuk doğuracak kadın ekşi aşerirken, erkek çocuk doğuracak kadın et ya da tatlı yiyecekler aşerir (Kk10, Kk12, Kk22).

B. Geleneksel Uygulamalar (n=6, %26):

Alan çalışması neticesinde elde edilen veriler doğrultusunda gebelik sırasında bebeğin cinsiyetini tahmin etmeye yönelik bedensel değişiklikler dışında bir takım geleneksel uygulamaların da olduğu gözlenmiştir. Dinar bölgesinde bebeğin cinsiyetini tahmin edebilmek için gebe kadına elini açması söylenir. Kadın avuç içi yukarı bakacak şekilde elini açarsa kız çocuğu, aşağı bakacak şekilde açarsa erkek çocuğu doğuracağına inanılır (Kk1). Yine gebe kadının başına haberi olmaksızın tuz atılır. Kadının burnunu kaşması durumunda erkek, yanağını kaşması durumunda kız çocuğu olacağına inanılır (Kk1, Kk7, Kk17).

Bir başka uygulamada gebe kadının göbeğinin hizasına bir ipe bağlanmış alyans sabitlenir, alyansın dönmesi kız çocuğuna, bir doğrultu üzerinde hareket etmesi erkek çocuğu olacağına işaret eder (Kk18, Kk8). Buna benzer bir uygulama Yalvaç ilçesinden tespit edilmiştir. Bu uygulamaya göre gebe kadının avucuna bir tespih sabitlenir, tespihin imamesinin içe doğru kıvrılması kız çocuğuna, düz durması erkek çocuğuna işaret eder (Kk14).

C. Diğer Uygulamalar (n=7, %30): Cinsiyet tahmini üzerine elde edilen verilerden herhangi bir sınıf içinde değerlendirilemeyen bazı uygulamalar diğer uygulamalar başlığı altında toplanmıştır. Bu uygulamalardan biri Yalvaç ve Eğirdir ilçelerinden tespit edilmiştir. Bu uygulamaya göre gebe kadın ya da bir yakını bebeğin cinsiyetini tahmin edebilmek niyetiyle çapa yapmaya başlar. Çapa sırasında topraktan boncuk gibi renkli bir malzeme çıkarsa kız çocuk, çivi gibi metal bir malzeme bulunursa erkek çocuk olacağına inanılır (Kk11, Kk14, Kk16). Yalvaçta yapılan bu uygulamanın aynısı Eğirdir ilçesinde de görülmektedir. Ancak Eğirdir ilçesinin göl kenarı olması ve kumsal bir alanla çevrili olması bu uygulamanın bu bölgeye uyumlu halde süregeldiğini göstermektedir. Eğirdir de aynı uygulama kumsal alanda yürürken çivi, çatal iğne gibi metal eşyaların bulunması durumunda bebeğin erkek; düğme, boncuk gibi renkli bir eşyanın bulunması durumunda

kız çocuk olacağı inancına dönüşmüştür (Kk20).

Bir diğer uygulama kurban bayramı döneminde yapılmaktadır. Kurban esnasında, bir yakını hamile olan birey, bebeğin cinsiyetini öğrenmek niyetiyle kurbanlık hayvanın kellesini çenesinden ayırır. Çenenin kafatası ile bağlantı kurduğu noktada et parçası kalmışsa bebeğin kız, kalmamışsa erkek olacağına inanılır (Kk11, Kk21). Bu uygulama Yalvaç ve Aksu ilçelerinden tespit edilmiştir.

Çok daha bölgesel bir uygulama ise Antalya'nın Serik ilçesinden belgelenmiştir. Kk11'in belirtimine göre bölgede yaşayan saf/mezczup bir kadına bebeğin cinsiyeti sorulur, kadının aba demesi kız çocuğuna, abi demesi erkek çocuğuna işaret eder.

Son yıllarda cinsiyet tayininde de sıklıkla kullanılmaya başlandığını belirttiğimiz Çin Takvimi uygulaması cinsiyet tahmininde de kullanılmaktadır. Kadınlar internet aracılığı ile belirli uygulamalar ve tablolar sayesinde bebeklerinin cinsiyetlerini önceden tahmin ettiklerine inanmaktadır (Kk23, Kk7).

Değerlendirme

Isparta ve çevresinde gebelik öncesinde ve gebelik sürecinde bebeğin cinsiyetini tayin ve tahmine yönelik geleneksel inanma ve uygulamaların belgelendiği bu çalışmada, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bu alanda yapılmış çalışmalardan elde edilen verilerle olan benzerlik ve farklılıkları da değerlendirilmiştir. Farklı araştırmacılar tarafından yurdumuzun farklı bölgelerinde kaydedilen geleneksel inanma ve uygulamaların Isparta ve çevresindeki geleneksel inanma ve uygulamalarla benzer yanları olduğu gibi sadece bu bölgeye has uygulama ve inanmaların da olduğu tespit edilmiştir.

Doğacak çocukların cinsiyeti pek çok toplum için önemli bir konu olagelmiştir. Özellikle, soyun devamı için erkek çocuğun makbul olduğu, kız çocuklarının yük sayıldığı topluluklar için bir tabu niteliği taşıyabilmekte, bunun için yapılan uygulamalar varsa bile dile getirilmemektedir. Ancak bizim çalışma bölgemizde kız çocuk ve erkek çocuk arasında tercih yapılmasını gerektirecek en belirgin neden farklı cinsiyetlerde çocuk sahibi olmak istenmesidir. Bir başka ifade ile zaten bir ya da birkaç kız çocuğu/erkek çocuğu sahibi olan anneler erkek/kız çocuk için bu uygulamaları tercih etmektedir. Tespit edilen geleneksel inanma ve

uygulamalar, anne gebe kalmadan önce doğaüstü bir varlıktan istediği cinsiyette olmasını dileme ya da bir takım naif ve hem annenin hem de doğacak çocuğun sağlığını tehlikeye sokmayacak basit ritüellerle karakterizedir. Katılımcılara, bebeğin cinsiyetinin onlar açısından bir önem taşıyıp taşımadığı sorulduğunda, çoğu katılımcı kendisi için hiçbir önemi olmadığını, birkaç katılımcı ise aile büyükleri ve çocuğun babası açısından az da olsa önemli olduğunu belirtmiştir.

Bu çalışma sırasında tespit edilen diğer uygulamalara nazaran simgesel anlamları en çok dikkat çeken cinsiyet tayini uygulaması belki de "armudu taşıdım, kızı/oğlanı boşladım oğlan/kıza başladım" söylemi ile ifade edilen ritüeldir. Gökbel (1998) bu uygulamanın Tarsus çevresinde yaşayan Türkmenlerde de olduğunu, oğlu olsun isteyen kadının erik ya da armut ağacını taşıdığını, "ben armudu taşıdım, kızı bıraktım oğlana başladım" sözlerini söyleyerek, taşıma sonrası yere düşen meyveleri eşi ile birlikte yediklerini belgelemiştir. Bu ritüele ait simgeler tek tek değerlendirildiğinde, bu geleneksel uygulamanın temel olarak ağaç kültüründen köken aldığı görülmektedir. Dinler tarihi bağlamında halk inanışlarında kutsal ağaçlar ve bitkilerle ilgili ayinlere ve simgelere sıkça rastlanılmaktadır (Eliade 2009: 267). Ağaç, yeryüzü ile gökyüzü arasındaki iletişimin simgesidir (Candan 2008). Burada yeryüzünde varlığını sürdüren insanın gökteki yaratıcı güçten bir şey dilemek için bu aracı olguyu kullanması söz konusudur. Tanyu'ya göre (2007) ağaçlar dikey simgeliğin bütün alanlarını kapsar ve sürekli gelişimi ve cennete yükselmeyi simgeler. Buna ek olarak ölümü ve hayata yeni nesillerin gelişiminin kozmik döngüsünü de simgeler. Özellikle de kışın yapraklarını döken ağaçların baharda yeniden yeşermesi, hayat bulması bu inancı kuvvetlendirir.

Diğer dinler yanı sıra Eski Türk inançlarında da ulu ağaçlardan yardım istemenin (Kalafat 2012: 379) yaygın olduğu, Yakutlarda çocuğu olmayan kadınların kutsal bir ağaç altında ağlayarak dua ettikleri (Şener 2001, İnan 2006), Uygur efsanelerinde hakanların, Oğuz Destanında Kıpçakların ağaçtan türediklerine inandıkları (Günay vd. 2007) bilinmektedir. Ağaç, hem doğaüstü güçten bir şey istemek için araçtır hem de yeni nesillerin türediği bir kaynaktır. Böylesi bir ritüel için seçilen ağaç türü

olarak armut, kışın yaprak dökerek baharda yeniden canlanması ile bereketi simgelemektedir. Anadolu'nun hemen hemen genelinde yapılan işlemlerde armut, elma, karpuz gibi meyvelerin çekirdekleri görünecek biçimde resmedildiği ve bunun kadını (Sözeri 2014: 57) dolayısı ile doğurganlığı ve bereketi simgelediği bilinmektedir. Bununla birlikte bazı yorumculara göre de rüyada armut ağacı görmek, hamile kadınların erkek çocuk doğuracaklarına işaret etmektedir (Bolayır 2005).

Armut ağacı ritüelinde bir diğer nokta ağacın taşlanması olgusudur. Kaynak kişilerin aktarımına göre gebe kadın çocuğun cinsiyetini önceden belirlemek için armut ağacını taşıyarak etrafında döner. Burada taş ve taşıma olgularının geçmişten günümüze halk inançlarında önemli yeri olan, simgesel değerler olduğu görülmektedir. Eliade'ye göre (2009: 222) bir kaya ya da taş parçası pek çok toplum için saygı gösterilmesi gereken bir kavramdır. Çünkü bir kaya ya da taş parçası bir yerlerden gelmiş olması, onu kutsallaştırır. Tanyu'ya göre (2007: 88) dünya üzerindeki pek çok kültürde taşla ilgili inanma ve adetler, taşla uygulanan geleneksel tedavi yöntemleri olduğu bilinmektedir. Horasan'da, Türkistan'da, Kırgız ve Başkurtlar arasında, çocuk dileğinde, çocuk tedavisinde taşlardan faydalandığı bilinmektedir. Anadolu'nun pek çok yerinde türbeler, kaya kütleleri gibi belirli kutsal alanlara taş atılarak dua edilmekte, dileklerde bulunmaktadır. Gaziantep'te bazı ağaç ve çalıklar altında horoz kurban edildiği, çaputlar bağlandığı ve taşlar atılarak özellikle erkek çocuk ve kismetin açılması için bu ritüellerin gerçekleştirildiği bilinmektedir (Tanyu 2007: 137, 165). Görüldüğü gibi yerden ortaya çıkan ağaç ve taş, gökyüzüyle bir başka ifade ile gökyüzünde olduğu düşünülen doğaüstü güç ile bağlantıya geçmek için kullanılmakta, temelde bereketi, doğurganlığı, kadını simgeleyen armut ağacından, yine yeri ve yerden türeyen kutsal taş ile erkek ya da kız çocuk istenmektedir. Bu çalışmaya katkı sağlayan kaynak kişiler genel kullanımın aksine sadece erkek çocuk için değil kız çocuk için de bu ritüelin gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Bu belirtim, en azından bu çalışmada yer alan bireyler açısından kız ya da erkek çocuk sahibi olmanın eşit derecede öneme sahip olduğunu ve/veya zaman içerisinde erkek çocuğuna olan düşkünlüğün değişime uğradığını göstermektedir.

Diğer inanma ve uygulamalardan farklı olarak düğün sırasında gelinin kucağına verilen çocuğun cinsiyeti ile cinsiyet tayini yöntemi ise daha çok düğün ritüellerinin belgelendiği etnografik çalışmalarda yer bulmaktadır. Bu şekilde yapılan cinsiyet tayini yöntemi taklit (homeopatik) büyüsü özellikleri taşımaktadır. Taklit büyüsü, istenen sonuca ulaşmak için benzer işlemler yoluyla istenilen olguyu öne almak ve bu şekilde o olgunun yakın zamanda gerçekleşmesini zorlamaktır. Benzer işlemin benzer olayı meydana getireceğine olan inanç üzerine temelendir (Örnek, 1966).

Cinsiyet tahmini için yapılan geleneksel inanma ve uygulamalar diğer bölgelerden elde edilen verilerle karşılaştırıldığında, gebe kadının göğüs ucu ve göbek çizgisindeki renk değişimine göre yapılan tahminlerin Ordu, Amasya ve Trabzon illerinde de tespit edildiği görülmektedir (Erbil ve Sağlam 2010, Sancak vd. 2011, Balıkçı 2014). Yine gebe kadının karnının ve kalçasının şekline göre yapılan tahminlerin, Adana, Mersin, Zile, Kastamonu, Ordu, Samsun, Rize, Bolu, Giresun, Safranbolu ve Trabzon bölgelerinde de uygulandığı oldukça yaygın kullanımı olan geleneksel tahmin yöntemi olduğu görülmektedir (Çağım 2006, Erbil vd. 2010, Işık vd. 2010, Sancak vd. 2011, Balıkçı 2014). Gebelik sırasında anne adayının cildindeki değişimlere göre yapılan tahminin Adana, Samsun, Çorum, Kastamonu ve Trabzon bölgelerinde de var olduğu görülmüştür (Çağım 2006, Sancak vd. 2011, Balıkçı 2014). Gebe kadının avuç içini yukarı ya da aşağı açması sonucu yapılan geleneksel tahmin yönteminin Azeri Türklerinde de var olduğu ancak bizim kaynağımızın bildirdiğinin aksi şeklinde yorumlandığı, avuç içi yukarı bakarsa erkek, aşağı bakarsa kız çocuğu olacağı bilinmektedir (Kalafat 2012). Bölgede tespit edilen kız bebeğin anne karnında daha erken kıpırdayacağı düşüncesinin aksi Samsun, Rize, Ordu ve Zile’de belgelenmiştir. Bu bölgelerdeki uygulamalara göre erkek bebek anne karnında daha erken hareket etmeye başlamaktadır (Sancak vd. 2011). Bu uygulamaların geleneksel olarak önceki nesillerin tecrübelerine dayanarak geliştirilmiş ve günümüze kadar bölgesel ve bireysel bir takım farklılıklarla ulaşabilmiş uygulama ve inanmalar olduğu görülmektedir.

Aşerilen besinlere göre yapılan geleneksel tahmin yönteminin de yaygın bir uygu-

lama olduğu, Harput, Mersin, Giresun, Adana, Samsun, Kastamonu, Çorum, Ordu, Mersin ve Trabzon bölgelerinden belgelendiği görülmektedir (Araz 1995, Sever 2004, Başal 2006, Çağım 2006, Erbil vd. 2010, Işık vd. 2010, Sancak vd. 2011, Balıkçı 2014). Gebe kadının başına tuz dökme ritüeli Bursa, Adana, Kastamonu, Ordu ve Mersin yörelerinde de bulunmaktadır (Başal 2006, Çağım 2006, Erbil vd. 2010, Işık vd. 2010, Sancak vd. 2011). Alyans kullanılarak yapılan uygulamanın ise Şanlıurfa, Ordu ve Mersin bölgelerinde uygulandığı tespit edilmiştir (Başal 2006, Erbil vd. 2010, Işık vd. 2010). Sayılan geleneksel inanmalar ve uygulamalar dışında kalan gebe kadının son aylarda saçının ve bacak kıllarının kendiliğinden dökülmesine göre, gebe kadının karından gelen gurultuya göre ve tespihle yapılan uygulamaya göre cinsiyet tahmini yöntemlerinin Anadolu’nun bu alanda çalışma yapılan diğer illerinde belgelenmediği görülmektedir. Tanımlanan bu inanma ve uygulamaların da tecrübeye dayalı olgular olduğu görülmektedir.

Toprakta ya da kumsalda rastlanan materyaller göz önünde bulundurularak yapılan tahmin yönteminin Ordu’da (Erbil vd. 2010), kurbanlık koyun kullanılarak yapılan uygulamanın ise Adana’da belgelendiği tespit edilmiştir (Çağım 2006). Topraktan/kumsaldan bulunan eşyaların cinsi üzerinden yapılan cinsiyet tahmini olgusu akla geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmekte olan çocukların yerden geldikleri yere ait oldukları inancını getirmektedir (Eliade 2009: 253). Yine pek çok toplumda ekili tarla ile kadın rahminin özdeşleştirildiği bilinmektedir (Eliade 2009: 258). Kaynak kişiler özellikle ekim yapılan arazide çapa sırasında bu geleneksel yöntemin uygulandığını belirtmiştir. Öyle görülüyor ki günümüzde de toprak kadın rahmini simgelemekte, topraktan çıkan materyallerde doğacak çocuğu ve dolayısı ile çocuğun cinsiyetini ifade etmektedir. Bunlara ek olarak Türk kültürüne mensup halkların inançları arasında toprağın sır saklayan, haber veren, ona emanet edilen kült bir olgu olduğu da bilinmektedir (Kalafat 2009). Bu inanmada toprak hem ana rahmini temsil etmekte hem de sırları ortaya çıkaran, haber veren bilgi kaynağı olarak nitelendirilmektedir. Kaynak kişilerin ifadelerindeki “gebe kadının bir yakını, bebeğin cinsiyetini öğrenmek niyetiyle çapaya başlar” ifadeleri bu

görüşü desteklemektedir. Bulunan materyaller açısından değerlendirdiğimizde gücü temsil eden demir para, çivi gibi metal eşyaların erkek çocuğun simgesel karşıtı olduğu, bunun aksine boncuk, iplik, düğme gibi renkli materyallerin de kız çocuğunun simgesel ifadesi olduğu görülmektedir. Geçmişten günümüze Anadolu'nun pek çok bölgesinde yapılan işlemlerde kesici aletlerden hançer, bıçak gibi metal nesnelere erkeği temsil etmektedir (Sözeri 2014: 57). Kurbanlık koyun kullanılan geleneksel yöntemi ise kemiklerden fal bakılan Şaman ritüellerini andırmaktadır. İnan'a göre (2006) hayvanların özellikle kürek kemikleri kullanılarak bakılan fallar pek çok kavimce eskiden beri bilinmekte ve uygulanmaktadır. Buna ek olarak Türk göçerlerinde aşık kemiği ile bakılan fallara da rastlanmaktadır. Burada Şaman uygulamasından farklı olarak av hayvanı yerine kurbanlık hayvanın kullanıldığı göze çarpmaktadır. Burada İslami bir olgunun, doğaüstü güce yapılan bir ibadetin fal amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Eski geleneksel uygulamalar, halkın bugünkü dinsel inancı çerçevesinde yeni bir biçimsellik kazanmıştır.

Günümüz sağlık imkânlarındaki gelişim, internet ve televizyon gibi iletişim araçlarının kullanım sıklığını ve yaygınlığındaki artış, bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmıştır. Tıp teknolojisindeki ilerlemeler geleneksel inanma ve uygulamaların yerine başka alternatiflerin geçmesine yol açmıştır. Her ne kadar pek çok katılımcı bugün ancak ultrason ile bebeğin cinsiyetinin tahmin edilebileceğini ve sadece bazı aşılama teknolojileri sayesinde cinsiyet tayini yapılabileceğini bilmesine karşın, geleceğin belirsizliğini ortadan kaldırmak amacıyla bir takım uygulamalara başvurmaktadır. Geleneksel inanma ve uygulamaların yerine Çin Takvimi gibi daha popüler olguların kullanıldığı görülmektedir. Hâlihazırda önceki nesillerden duyulan, onların tavsiyesi ya da liderliği ile uygulanan geleneksel yöntemler elbette varlığını sürdürmektedir. Ancak, farklı bölgelerden ya da aynı bölgeden farklı katılımcıların bu inanma ve uygulamalar konusundaki farklı söylemleri, geleneksel inanma ve uygulamaların yavaş yavaş unutulmaya başladığını, sadece kulaktan dolma "öyle duydum", "öyle söylemişlerdi", "duydum ama yapmadım", "uygulamadım ama doğru çıkmadı" gibi kavramlarla ifade edilmeye başlandığını göstermektedir.

SONUÇ

Anadolu coğrafyası geçmişten günümüze pek çok toplumun bir arada nesiller boyu yaşamasına olanak sağlamıştır. Farklı kültürlerin bir arada etkileştiği, değiştiği, kültürel olguların zaman zaman birbirine karıştığı, dönüşüme uğradığı, hatta yok olduğu bir coğrafya. Bugün varlığını sürdüren pek çok olgu, bir anlamda geçmişten izeler taşıyan, yeni olgularla beslenmiş, bazen eksilmiş bazen zenginleşmiş bir kültürü yansıtır. Bu çalışma, kültür bütünüün çalışmanın yapıldığı zaman dilimi ve bölge si içerisindeki kesitini sunmaktadır.

Unutulmaya yüz tutmuş geleneksel inanma ve uygulamaların belgelenmesi antropolojik çerçevede önem arz etmektedir. Kültürün bir yansıması olarak, nesillere aktarılan bu bilgilerdeki değişimin gözlenmesi ve bu inanç ve uygulamaların simgesel nitelikleri, toplumların ve bireylerin olay ve olgulara bakış açılarını değerlendirmemize katkı sağlayacaktır. Bölgesel anlamda yapılması gereken çok sayıda çalışma ile hem bölge içindeki olgular derinlemesine değerlendirilebilecek hem de bölgeler arasında karşılaştırmalara gidilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Araz, R. (1995). Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını No: 108.
- Balıkçı, G. (2014) "Trabzon'un Bazı Yörelerinde Doğumla İlgili Adet ve İnanmalar", http://www.karalahana.com/makaleler/folklor/trabzon_dogum.htm Erişim 27.05.2014.
- Başal, H.A. (2006). "Türkiye'de Doğum Öncesi, Doğum ve Doğum Sonrası Çocuk Gelişimi ve Eğitimine İlişkin Gelenek, Görenek ve İnançlar". Eğitim Fakültesi Dergisi, XIX (1): 45-70.
- Candan, E. (2008). Türkler'in Kültür Kökenleri. 7. Baskı, Sınır Ötesi Yayınları: İstanbul.
- Bolayır, E.(2005). Modern Rüya Tabirleri. 7. Baskı, Geçit Kitapevi: İstanbul.
- Çağınlar, Z.(2006). Adana'da Çocuğa Bağlı İnançlar ile Bunlara Bağlı Pratiklere Genel Bir Bakış. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi Erişim Tarihi 05.06.2014, <http://www.diyanetislamansiklopedisi>

- com/safa-ve-merve/
- Douglas, M. (2007). *Saflık ve Tehlike: Kirlilik ve Tabu Kavramlarının Bir Çözümlemesi*. Metis Yayınları: İstanbul.
- Eliade, M. (2009). *Dinler Tarihine Giriş*. İkinci Baskı, Kabalıcı Yayınevi: İstanbul.
- Erbil, N., Sağlam, G. (2010). "Gebelikte bebeğin cinsiyetini belirleme ve tahmin etmeye ilişkin geleneksel inanç, uygulamalar ve bazı sosyo-demografik özelliklerle ilişkisi". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt 7, Sayı: 1.
- Gökbel, A.(1998). *Anadolu Varsaklarında İnanç ve Adetler*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları: Ankara.
- Günay, Ü., Güngör, H. (2007). *Başlangıcından Günümüze Türklerin Dini Tarihi*. Rağbet Yayınları: İstanbul.
- Işık, M. T., Akınar, M., Kadioğlu, S. (2010). "Mersin ilinde gebelik, doğum ve loğusalık dönemlerinde anneye ve yeni doğana yönelik geleneksel uygulamalar". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt:7 Sayı:1.
- İnan, A. (2006). *Tarihte ve Bugün Şamanizm: Materyaller ve Araştırmalar*. 6. Baskı. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kalafat, Y. (2009). "Ağrı ve Yöresi Örnekle İle Türk Kültürlü Halklarda Toprak Kültü". II. Uluslararası Ağrı Dağı Sempozyumu: İstanbul, sayfa: 323-336.
- Kalafat, Y. (2012). *Azerbaycan, İran, Anadolu, Irak Halk İnançları Hattı*. Berikan Yayınları: Ankara.
- Kottak, C.P. (2002). *Antropoloji İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*. Ütopya Yayınevi: Ankara.
- Örnek, S. V. (1966). *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, No: 174.
- Sancak, Ş., Alver, M. (2011). "Cinsiyet Tahminine Dayalı İnanış Ve Uygulamalara Yönelik Bir Değerlendirme: Alman Kültürü Ve Türk Kültüründe Karadeniz Örneği". *Karadeniz Araştırmaları, Yaz, Sayı 30*, 143-155.
- Sever, M. (2004). "Türk Halk İnançlarından ve Halk Hekimliği Uygulamalarında Meyve", *TÜBAR-XVI Güz*.
- Sözeri, T. (2014). *Mistik/Gizil Simgeler Gelenek ve Kavramlar*. Kastaş Yayınları: İstanbul.
- Şener, C. (2001). *Şamanizm: Türklerin İslamiyet'ten Önceki Dini*. 12. Baskı Etik Yayınları: İstanbul.
- Tanyu, H. (2007). *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*. Elips Kitap: Ankara.

KAYNAK KİŞİLER

- Kk 1:** H. A., 28 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı, Afyon: Dinar.
- Kk2:** Emine Şimşek, 36 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Burdur: Ağlasun.
- Kk3:** Havva Demir, 34yaş, ilkokul mezunu, Isparta: Merkez (Memleketi Afyon).
- Kk4:** Kezban Akçay, 38 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Isparta: Merkez (Memleketi Keçiborlu).
- Kk5:** Havva Mercan, 51 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Isparta: Eğirdir (Bağlı Köyü).
- Kk6:** Yıldız Aktaş, 59 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Isparta: Uluborlu.
- Kk7:** Yasemin Özkan, 40 yaş, yüksekokul mezunu, kadın doğum hemşiresi, Isparta: Merkez.
- Kk8:** Bilgilerini vermek istemeyen kaynak kişi.
- Kk9:** Nesibe Toklu, 25 yaş, ev hanımı, Afyon: Dinar.
- Kk10:** Arife Öztaş, 39 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Isparta: Merkez.
- Kk11:** Cennet A., 53 yaş, okur yazar değil, ev hanımı, Isparta: Yalvaç.
- Kk12:** N.Ç., 20 yaş, lise mezunu, ev hanımı, Isparta: Yalvaç.
- Kk13:** F.A., 33 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Burdur: Merkez.
- Kk14:** Güllü Körükçü, 38 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Isparta: Yalvaç.
- Kk15:** Ayşe Şanlıtürk, 34 yaş, lisans mezunu, memur, Isparta: Atabey.
- Kk16:** Cennet Yardımcı, 26 yaş, lise mezunu, ev hanımı, Isparta: Yalvaç (Memleketi Karaağaç).
- Kk17:** Gülşen Kesici, 41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı, Afyon: Dinar.
- Kk18:** Derya Ayan, 25 yaş, lisans mezunu, Burdur (Memleket Antalya).
- Kk19:** Ü.K.K., 45 yaş, lise mezunu, ev hanımı, Isparta: Atabey.
- Kk20:** Dudu Demirtaş, 38 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Isparta: Eğirdir.
- Kk21:** Dudu Yalçın, 40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı, Isparta: Aksu.
- Kk22:** Nesrin Ü., 45 yaş, lisans mezunu, avukat,

Isparta: Merkez.

mı, Isparta: Merkez.

Kk23: Nalan S. 46 yaş, lisans mezunu, ev hanı-